

EN UTVECKLINGSARTIKEL PUBLICERAD
FÖR PEDAGOG STOCKHOLM

EFFEKTIVARE LÄSUTVECKLING MED HJÄLP AV GENSVAR?

Författare: Ingeborg Hull
E-post: ingeborg.hull@stockholm.se
Skola: Mälarhöjdens skola
Artikelnummer: 7

UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN

**PEDAGOG
STOCKHOLM**

Denna artikel är publicerad på Pedagog Stockholm

Vill du också skriva en utvecklingsartikel och bli publicerad på Pedagog Stockholm?

Mejla: forskningsinfo@stockholm.se

För mer information om publikation av utvecklingsartiklar se:

www.pedagogstockholm.se/fou

Åsikter och tolkningar som kommer till uttryck i denna artikel är författarens och reflekterar inte nödvändigtvis utbildningsförvaltningen i Stockholms stads åsikter.

**EFFEKTIVARE LÄSUTVECKLING
MED HJÄLP AV GENSVAR?**

Artikel nummer 7

Sid 2(15)

En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

SAMMANFATTNING

I mitt utvecklingsarbete har jag arbetat med formativ bedömning med elever i år 2. Jag vill undersöka om gensvar kan bidra till en effektivare läs utveckling. Kommer mina elevers användande av gensvar att öka deras läshastighet, läsförståelse och läsintresse? Jag kommer att försöka utveckla gensvaret från att vara muntligt från lärare till elev, till kamratbedömning. Eleverna kommer att få ge både muntligt och/eller skriftligt gensvar till varandra utifrån förutbestämda frågor och en bedömningsmatris. Matrisen och frågorna är tolkningar av svenskämnets strävansmål och år 3:s kursplansmål. Kort sagt vill jag undersöka om elevers gensvar i form av kamratbedömning, fungerar som formativ bedömning, och om detta kan leda till effektivare läsutveckling.

Arbetet med gensvar har fallit ut mycket positivt. Eleverna har enligt mig tagit gensvarsarbetet på yttersta allvar. Jag har inte haft fasta par som arbetat med kamratbedömningen, utan jag har slumpvis gett dem en kamrat att arbeta med. Barnen har kunnat ge gensvar till kamraten både utifrån en matris och utifrån "klassens läsfrågor" Jag har under elevernas "morgonläsning" gått runt bland elevparen och lyssnat på deras kamratbedömningar och jag tycker att de haft mycket bra diskussioner kring läsning. I slutet av vårterminen 2010 gjorde eleverna en utvärdering, där jag ville se/mäta hur de uppfattat arbetet med gensvar och hur de såg på sin egen läsutveckling, d.v.s. om läsutvecklingen blivit effektivare med gensvar.

Eleverna tyckte att det var lika lätt att bedöma en kamrat som att bedöma sig själv. Det var lättare att ge beröm än att ge en önskan om något som kan förbättra den andras läsutveckling. Många elever tyckte att en önskan från en kamrat betydde mer än beröm, "eftersom man då fick reda på vad man behöver träna på".

21 av 24 elever tyckte att de förbättrade sin läshastighet mycket eller ganska mycket. 19 elever tyckte att de förbättrade sin läsförståelse mycket eller ganska mycket och 15 tyckte att de ökat sitt läsintresse mycket eller ganska mycket.

Ett resultat som kom som ringar på vattnet, är att den formativa bedömningen som vi använde oss av i detta utvecklingsarbete har smittat av sig i all undervisning. Jag tycker att eleverna använder sig av de verktyg som de lärt sig under hela sin skoldag.

BAKGRUND

Jag är utbildad 1-7 Ma/No lärare och har anställning på en F-9 skola söder om Stockholm. Skolan har god måluppfyllelse och de flesta elever är mycket studiemotiverade. Eleverna jag arbetat med gick i årskurs 3 och jag har varit deras klasslärare sedan ettan..

Min problemformulering grundar sig i att jag under mina snart 20 år som lärare tycker att det kan vara svårt att få eleverna att förstå vilka kvaliteter det finns i läsning. Många barn lär sig att läsa sedan fastnar de i en genre, sedan en annan och läsning fastnar i att man talar om vad böckerna handlar om istället för att utifrån de mål som finns i våra styrdokument utveckla elevens kvaliteter genom att läsa litteratur. Elever vet sällan hur de ska bli bättre läsare, eftersom de kanske inte är vana vid att arbeta med formativ bedömning.

För att feedback ska fungera i lärandets tjänst, måste återkopplingen ge eleven svar på just dessa frågor. 1, Vart är jag på väg? (Vad är målet?) 2. Var befinner jag mig i förhållandet till målet? 3: Hur ska jag närma mig målet? (A.Jönsson ,2010 s.76) Det betyder att eleven måste få svar på dessa frågor för att kunna gå vidare åt rätt håll.

Genom att göra eleverna mer medvetna om lärandet och sin egen utveckling kan man förhoppningsvis även utveckla deras läsutveckling. Att eleverna måste ha en mottagare då de skriver eller berättar något är för mig självklart, men det som är spännande med gensvar är på vilket sätt mottagaren agerar.

Jag har tidigare i min undervisning arbetat med att konkretisera läroplanens och kursplanernas mål. Eleverna använder sig av en loggbok och är vana vid att man (elev och lärare) diskuterar och analyserar deras arbeten och utveckling och att vi skriver ned vad just han/hon ska ha för ett mål och hur eleven ska arbeta för att kunna nå det målet. Målen utvärderas och följs upp innan ett nytt mål skrivs.

Vygotskij sa att för att ett barn ska internalisera begrepp och kunskaper krävs att det undervisas och har goda relationer med äldre (föräldrar, lärare, förebilder). Han lanserade även idén om att barns utveckling sker i samspel med deras omgivning i högre grad än att det är en oberoende individuell process. Särskilt intresserade han sig för skillnaden mellan vad barn kan lära sig på egen hand och vad som kräver en vuxens hjälp eller andra artefakter.

För att eleverna ska kunna få en ökad insikt i sin egen kunskapsutveckling finns det några viktiga förhållanden som måste komma till stånd (Hattie, 2009):

- *Avsikterna med lärandet måste vara tydliga.*
- *Eleverna måste känna till kriterier.*
- *Lärandemiljön måste vara trygg där fel känns välkomna.*
- *Eleverna måste få gensvar (feedback).*
- *Undervisningen måste varieras.*
- *Läraren måste ha en rad med strategier för undervisningen.*

I klassrummet finns tre aktörer, läraren, eleven och kamraterna. Alla dessa aktörer måste samverka på ett bra sätt för att få en formativ lärmiljö (William, 2009):

- *Klargöra och skapa delaktighet i intentionerna med undervisningen och vad som krävs för att lyckas i sitt lärande.*
- *Få till stånd ett lärande klassrum: diskussioner, frågor, aktiviteter och uppgifter som utvecklar och visar elevers lärande.*
- *Ge feedback (gensvar) som för de lärande framåt.*
- *Aktivera eleverna som ägare av sitt eget lärande. Arbeta med metakognition.*
- *Aktivera eleverna som resurser för varandra .*

Anders Jönsson (2010, s. 76) skriver att:

”Eleverna behöver lära sig bedöma det de gör, eller har gjort, i förhållande till mål och kriterier, samt ge sig själva feedback på motsvarande sätt som läraren gjort./.../Självbedömning handlar om bedömning för formativa ändamål, självbedömning är för elevens skull, självbedömning är något som behöver göras kontinuerligt och som en integrerad del av undervisningen”

Matriser är ett sätt att jobba med feedback, som kamratbedömning, lärarbedömning eller självbedömning. Anders Jönsson skriver vidare att:

”Bedömningsmatriser tycks kunna stötta elevers lärande på flera olika sätt. Matriser kan, genom att ha explicita kriterier och nivåbeskrivningar göra det lättare för läraren att ge feedback och konkreta förslag på förbättringar och göra förväntningarna tydligare för eleverna, samt göra det lättare för eleverna att öva självbedömning.”

När jag har tittat på läsutveckling har jag utgått från Ingvar Lundberg & Katarina Herrlins bok ”God läsutveckling” (2009).

Relevanta styrdokument

Följande målbeskrivningar från Lpo94 (Skolverket, 2000) är relevanta:

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det tredje skolåret

Eleven skall:

- Kunna läsa bekanta och elevnära texter med flyt,
- Kunna återberätta handlingen muntligt eller skriftligt,

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall:

- kunna läsa med flyt både högt och tyst och uppfatta skeenden och budskap i böcker och saklitteratur skrivna för barn och ungdom,

- kunna samtala om läsningens upplevelser samt reflektera över texter,
- kunna muntligt berätta och redogöra för något så att innehållet blir begripligt och levande,

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven:

- utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur samt gärna läser på egen hand och av eget intresse,
- utvecklar sin förmåga att i dialog med andra uttrycka tankar och känslor som texter med olika syften väcker samt stimuleras till att reflektera och värdera,
- utvecklar sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och att anpassa läsningen och arbetet med texten till dess syfte och karaktär,

Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt utvecklingsarbete är få eleverna mer medvetna om sin läsutveckling genom att arbeta med gensvar, och på så vis skapa en effektivare läsinläring.

Mina frågeställningar är:

- *Fungerar gensvar som ett verktyg för läsutveckling (läshastighet, läsförståelse och läsintresse) för elever i år 2?*
- *Kan jag få mina elever att bli mer medvetna om sin egen läsutveckling genom att träna deras metakognitiva förmåga?*

METOD

Jag har arbetat med eleverna i helklass under cirka 30-40 min under fyra dagar per vecka under tiden februari 2010 till och med terminsslutet. Eleverna har gett och tagit emot både skriftligt och muntligt gensvar, genom att använda sig av ”Två stjärnor och en önskan” och sedan använt dessa gensvar i sina ”veckomål” i sina loggböcker.

Eleverna har arbetat parvis med läsning under morgonläsningen. I slutet av vårtermin har eleverna fått fylla i en utvärdering av utvecklingsarbetet.

Barnen i klassen har en loggbok där de skriver ned sina individuella mål i svenska (och i matematik, engelska och ett läroplansmål). Eleverna skriver ett mål på följande sätt:

SV – LÄS: Vad ska jag kunna?

Jag vill kunna återberätta handlingen i Lasse Maja "Galoppmysteriet"

Hur ska jag träna detta?

Jag läser en sida sedan tänker jag vad hände. Jag berättar för mamma och pappa. Efter en vecka kollar barnet upp själv eller med hjälp av mig eller en kamrat hur det gått.

Vi har arbetat med konkretiserade mål för hela klassen som handlat om att kunna:

- Stanna vid punkt
- Andas vid komma
- Förstå vad du läser
- Berätta något om handlingen
- Läsa med betoning/melodi
- Artikulera

Jag har även arbetat med en matris för självbedömning där eleverna bedömer sin utveckling utifrån aspekterna: "Flyt i läsning", "Läsförståelse" och "Läsintresse" (från "God läsutveckling" av Lundberg och Herrlin (2003)) som jag sedan använder i dialog med eleverna.

Flyt i läsningen	Jag kan stanna vid punkt och komma.	Jag är på gång med att läsa med "melodi"	Jag läser med "berättarröst"
Läsförståelse	Jag kan berätta om det jag just har läst.	Jag kan berätta om vad som hänt i boken och vad jag tror ska	Jag kan se likheter och skillnader i min vardag, jag tänker på tidigare böcker jag läst

		hända.	när jag läser.
Läsintresse	Jag läser när jag måste.	Jag läser då och då.	Jag vill läsa jättemycket.

Nästan varje morgon har vi arbetat så här:

1. Alla läser i sin kapitelbok tyst under 15 -30 min.
2. Vi tittar på:
 - a. De individuella läsmålen i barnens loggböcker.
 - b. På Post It lapparna ”Två stjärnor & en önskan”
 - c. Vi repeterar och diskuterar kring ”klassens läsmål”
 - d. En gång var 14:e dag eller när eleven tycker att den gjort en förbättring fyller barnet i sin självbedömningsmatris.
3. Alla läser högt i 2-3 minuter min, alla tränar på det som de vill/ska förbättra.
4. Vi pratar om ”Två stjärnor & en önskan” Barnen ger exempel på vad stjärnor och önskningsor kan vara. Jag skriver upp deras förslag på tavlan. Vi talar om vad som är kvalitativa stjärnor och önskningsor, och att de ska utgå från kursplanens mål och läroplansmål och inte vara personifierat¹...
5. Barnen delas in i par. I början delade jag in dem efter hur långt de kommit i sin läsutveckling, sedan började jag att slumpvis dela in dem två och två och det visade sig att även det fungerade.
6. Ett av barnen i paret läser den sida/det stycke som han hon tränat på högt för kamraten, kamraten lyssnar och ger feedback utifrån ”klassens läsmål” eller utifrån klassens läsmatris. Vissa elever valde att jämföra självbedömningsmatrisen med kamratbedömningsmatrisen.
7. Barnen byter roller. Det vill säga, det andra barnet läser den sida/ det stycke som han hon tränat på högt för kamraten, kamraten lyssnar och ger feedback utifrån ”klassens läsmål” eller utifrån klassens läsmatris. Vissa elever valde att jämföra självbedömningsmatrisen med kamratbedömningsmatrisen.

Jag lyssnar på tre till fem barn varje morgonläsning. Det betyder att jag lyssnar på varje elev minst var 14:e dag. När jag lyssnar på barnen brukar jag ställa dessa frågor:

¹ Feedback på den personliga nivån har sällan positiva effekter på lärandet över huvudtaget och ibland till och med negativa effekter. (Jönsson, 2010)

Vad tränar du på denna vecka? Svar på detta kan vara: att andas vid komma, att låta som en sagotant, att börja med att tänka igenom vad som hänt.

Vem är huvudpersonen i din bok? Svar på detta varierar beroende på hur långt barnet kommit i sin läsförståelse. Några säger att de inte vet, då diskuterar vi kring bokens svårighetsgrad och eventuellt byter vi nivå på bok. Andra barn letar upp en bild på huvudpersonen och säger, han är det. De barn som kommit längst börjar berätta ungefär så här: Vet du Ingeborg, den här killen är lite äldre än jag ...

Vilken slags bok är det här? Svar här kan vara en spännande bok, det är den andra boken i serien om...,

Vad gillar du bäst i boken/ vad gillar du inte? Berätta varför.

Vad tror du kommer att hända i boken?

Sedan får barnet läsa en stund för mig. Jag lyssnar och stoppar barnet när det är något som jag vill att han/hon ska förbättra/tänka på. Jag visar genom att läsa en till två rader, sedan får barnet "härma". När vi tränat klart, frågar jag om barnet lärt sig något nytt och om vi ska skriva in det vi tränat i barnets Loggbok som ett veckomål i läsning.

Jag ber föräldrarna att de ska lyssna på sina barn och att de ska ställa frågor om innehållet i texten, samt att de kan be sitt barn att berätta om t.ex. huvudpersonen i berättelsen.

RESULTAT & DISKUSSION

Fungerar gensvar som ett verktyg för läsutveckling (läshastighet, läsförståelse och läsintresse) för elever i år 2?

Barnen klarade av att arbeta parvis med dessa matriser. Först bedömde de sin egen läsning, och sedan lyssnade en kamrat och markerade sin bedömning i matrisen. Vid vissa lästillfällen utgick eleverna från sina diskussionsfrågor kring läsning. Vid ett flertal tillfällen skrev eleverna "Två stjärnor & en önskan" på Post it lappar. Dessa Post it lappar uppskattades och barnen satte dessa väl synliga i klassrummet. Vid utvärderingen

tyckte 14 av 24 att det var lättast att ge en stjärna, 6 tyckte det var lättast att ge ”en önskan” och 4 tyckte att båda var lika lätt. När frågan ställdes vad som kändes bäst att få, svarade 7 av 24 att de tyckte bäst om att få stjärnor, medan 11 tyckte bäst om att få ”en önskan”, medan 5 tyckte att både stjärnor och önskningar var lika betydelsefullt. De barn som skrev att ”en önskan ” kändes mest värdefullt, tyckte att man då vet vad man kan förbättra för att utveckla sin läsning.

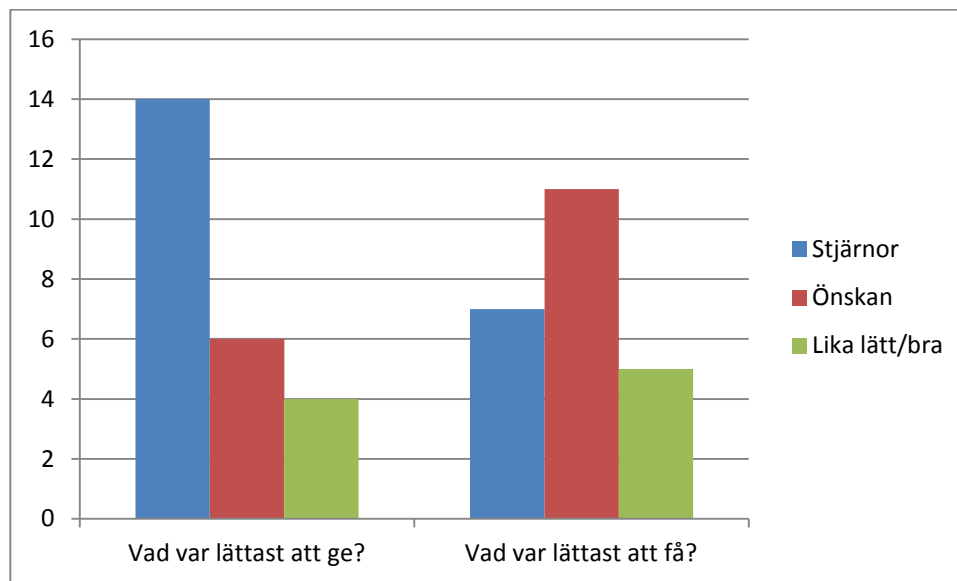

Diagram 1. Vad var lättast att ge/få?

I utvärderingen av utvecklingsarbetet frågade jag eleverna om de förbättrat läshastighet och läsförståelse samt att de ökat sitt läsintresse (se diagram 2). Två av eleverna uppgav och att de inte hade något läsintresse och inte ökat sitt läsintresse, vilket jag måste beakta framöver. Två av eleverna uppgav att läshastighet och läsförståelse ökat ganska mycket under utvecklingsarbetet men inte läsintresset. Hur kan jag stimulera det framöver så att den utveckling de upplever kan fortleva?

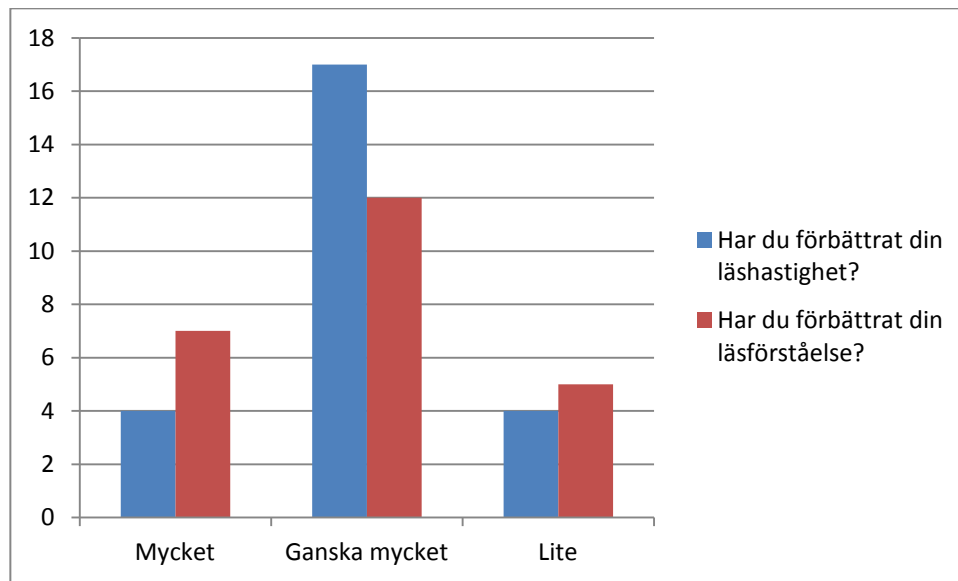

Diagram 2. Elevernas upplevelser av förbättrad läshastighet/läsförståelse.

I jämförelse med tidigare klasser jag haft tycker jag att dessa elever i större utsträckning läser gärna och mycket, producerar texter med god kvalitet, kan bedöma vad de behöver utveckla i större grad och att de älskar att arbeta med läsförståelse. För att få en tydligare uppfattning om deras utveckling under projektets gång borde jag kanske ha dokumenterat utvecklingen mer systematiskt innan och efter.

Att ge och ta feedback är inte lätt. För att detta ska fungera tror jag att klassen måste vara trygg, vad man säger, hur man säger saker till kamrater måste följa klassens spelregler. Barnen måste acceptera olikheter och det får inte vara en klass där eleverna tävlar om att ligga först. Eleverna måste förstå skillnaden på kvalitativ och kvantitativ kunskap. Innan jag lät barnen skriva sin feedback i form av ”Två stjärnor & en önskan” hade vi gått igenom vad som kan vara en stjärna eller en rimlig önskan. Barnen fick även berätta vad de skulle uppskatta som en önskan. Klassen måste också vara överens om att man ska skriva önskningar som ”göranden” i positiv ordalag.

Kan jag få mina elever att bli mer medvetna om sin egen läsutveckling genom att träna deras metakognitiva förmåga?

När jag lyssnar på eleverna under morgonläsningen tycker jag att de började läsa högt på ett mer medvetet sätt. Många vågade sig på att läsa med ”berättarröst” och de valde

självmant att berätta om bokens innehåll och vad de trodde att nästkommande kapitel skulle handla om. Jag tycker även att elevernas egenskrivna mål blev bättre och mer kvalitativa och blev för eleverna viktigare att arbeta med och att uppnå.

Min upplevelse är att matriserna är bra för att se nivåskillnaderna i läsutvecklingen och som redskap för eleverna, medan frågorna kring läsning ger mer kvalitativa diskussioner och input till mig som lärare kring vad och varför barnen läser. Dessa diskussioner handlar om vad de gillar och inte gillar i litteraturen men framförallt är det häftigt att höra dem diskutera likheter och skillnader i olika slags böcker och jag tror att dessa diskussioner kan leda till ett ökat läsintresse.

Jag vet inte exakt hur eleverna uppfattade skillnaderna på lärarbedömning och kamratbedömning, men en elev sa att när en kamrat bedömer ens läsning genom att ge "Två stjärnor och en önskan", så känns det som om han/hon bryr sig. Något som jag noterade var att barnen satte upp sina Post It lappar med "Två stjärnor & en önskan" synligt för andra kamrater i klassrummet. Detta tolkar jag som om lapparna var viktiga. En annan sak som jag reagerade på var att ingen tog illa upp av kamraternas önskningar och kamratbedömningar utifrån matrisen. Jag uppfattar det som om mina elever tycker att det är skillnad på mina "önskningar" och en kamrats önskningar". När en kamrat önskar uppfattar jag det som att mottagaren av önskningsen tar det som positivt, att kamraten är intresserad av den andres inlärningsprocess, medan när jag som pedagog önskar något mer av eleven, så uppfattar jag det som om eleven kan tycka att önskan blir betungande och ger merarbete och att jag som pedagog inte är nöjd.

Jag trodde i början av mitt utvecklingsarbete att det hade stor betydelse hur jag grupperade barnen men i min studie har inte sett några skillnader utifrån hur jag grupperat eleverna. Arbete med kamratbedömningar gjorde att jag fått mer tid för handledning och undervisning med de elever som kommit kortast i sin läsutveckling.

I mitt utvecklingsarbete har jag bara undersökt en klass under en ganska kort tid. Det hade varit intressant att ha en "test grupp" i en annan klass, där man inte arbetat med kamratbedömning och efter en tid jämfört olika elevers läsutveckling. Det enda jag kan

jämföra med är mina tidigare klasser på samma skola och i den jämförelsen tycker jag att denna klass kommit längre än tidigare klasser jag haft när det gäller sin inläring i samtliga ämnen.

Det hade varit roligt att ha påbörjat detta arbete när barnen började förskoleklass, för då hade matriserna även innehållit fonologisk medvetenhet och ordavkodning. Jag har förstått att det är mycket viktigt att titta på elevexempel, att ställa relevanta frågor, att ge eleverna olika svarsalternativ så de får diskutera med varandra i smågrupper.

Jag tänker framöver använda mig mer av elevexempel i min undervisning, även i andra ämnen, och låta eleverna diskutera och argumentera kring olika lösningsmetoder i till exempel matematik. Jag tänker även använda dessa elevexempel för att träna eleverna att se kvaliteter i olika ämnen. Tillsammans med klassen kommer jag att fortsätta att arbeta fram matriser inom olika arbetsområden, för att tydliggöra olika kvaliteter. Jag själv kommer att träna på att ställa mer relevanta frågor till eleverna för att få igång bra diskussioner, där svaren kan berätta för mig var barnet/barnen befinner sig i sin inläring.

Det har varit mycket intressant att få ta del av den forskning som bedrivs kring formativ bedömning och att få prova detta på elever i år 2. I vår forskningscirkelgrupp blev vi i början "sålda" på matriser, många med mig tyckte att vi såg tydliga kunskapsnivåer i de olika ämnena och att dessa matriser som vi utformade gav bra stöd för läraren och att de visade tydliga nivåer för eleven. Jag tycker att användandet av matriser fick mina elever att pressa sig lite extra.

Men efter ett tag upptäckte jag att matriserna hämmade deras diskussioner och då valde jag att arbeta mer med deras frågor om läsning, eftersom det gav mer djup i deras diskussioner. Jag tror att matriser, frågor och elevexempel kompletterar varandra på ett bra sätt.

Slutligen vill jag säga att jag är oerhört glad att jag gick med i denna cirkel, för den har gett mig och mina elever så mycket. Idag är jag riktigt stolt över min undervisning.

REFERENSER

- Utbildningsförvaltningen, Stockholm (2009). Måluppfyllelse & Resultat. Nr 5:
Mathematics inside the black box- Bedömning för lärande i matematikklassrummet.
- Jönsson, Anders (2010). Lärande bedömning. Gleerups.
- Lundberg & Herrlin (2009). God läsutveckling. Kartläggning och övningar. Natur & Kultur.
- Mima Hur man kan arbeta med formativ bedömning
<http://www.prim.su.se/matematik/nordlab.html>
- Skolverket (2000). Kursplaner i Svenska, www.skolverket.se
- Skolverket. Lpo 94. Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Stockholm: Utbildningsdepartementet.